

מסע אל תוך
עצמך

פרק 07

במותם ציון לנו את החיים

אחים לנפש

יחד מחברים עולמות

OLAMI

מה לומדים היום?

אנו בעיצומו של המסע אל תוך עצמנו. לקחנו הפסקה קצרה לכבוד חג הפסח, חג החרות וכעת אנו נפגשים שוב, רגע לפני שהימים הלאומיים מתחילים.

בעוד ימים ספורים נציין את יום השואה והגבורה, לאחר מכן את יום הזיכרון לחללי צה"ל ונפגעי פעולות האיבה ואז את יום העצמאות.

את השיעור היום נקדיש לזכרם של הנרצחים, הנופלים וההרוגים ונעסוק באחת מסוגיות היסוד של היהדות – מסירות נפש. יהי זכרם של אחינו ואחיותינו ברוך.

מדברים על זה...

**האם יש ערך ששווה למות
עבורו? מדוע?**

ובחרת בחיים!

רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:

אֲשֶׁר אָנֹכִי מֵצֹנֶה הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְשָׁמֵר
מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחַיִּיתָ וְרַבִּיתָ וּבֵרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּאָרֶץ אֲשֶׁר־
אָתָּה בְּאִשְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ:

וְאִם־יִפְנֶה לְבַבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדְחֶתָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְעַבַּדְתָּם:

הַגִּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֶבֶד תֵּאבְדוּן לֹא־תֵאָרִיכֵן יָמִים עַל־הָאָדָמָה
אֲשֶׁר אָתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

הַעֲדֹתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ
הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבַחֲרָתָ בַּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֶתָּה וְזָרַעְךָ (דברים, ל,
טו-יט).

מזכיריך על כה

מה הפירוש של 'ובחרת בחיים'? להמשיך לחיות פיסית, לנשום ולהתקיים? או משהו מעבר?

נח או לא נח?

תנו רבנן: שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים: נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו".

(בבלי, עירובין יג, ב)

חובביק יחזק

מהי לדעתכם שורש המחלוקת של בית שמאי ובית הלל? כיצד המסקנה המשותפת משקפת את שתי הדעות?

טוב או נח

רבי מרדכי יוסף ליינר מאיזביצא, "מי השילוח" (בחלק הליקוטים, עירובין יג, ב), מדייק בדברי הגמרא שלא נאמר: "טוב לו לאדם שלא נברא" אלא רק "נוח לו...". זאת אומרת, המקום ממנו באנו ואליו נחזור הוא אכן יותר "נוח", ועם זאת - טוב שבאנו לעולם. מתוך רעיון זה עולה תפיסה יסודית של הקיום: **זכינו בחיים, לא על מנת שיהיה לנו נוח בהם, אלא על מנת שנעשה את הטוב.**

חושבים בקול...

מה ההבדל בין טוב לנח?
היכן השאלה הזו פוגשת אותי בחיי היומיום?

לחיות או למות?

עשרה דברים שאל אלכסנדרוס מוקדון את
זקני הנגב...

אמר להן: מה יעביד איניש (יעשה אדם)
ויחיה? אמרו ליה ימית עצמו.

מה יעביד איניש וימות? יחיה את עצמו.
(תמיד, לב, א).

מפצחיק את החירה

כיצד ניתן להבין את תשובת חכמי הנגב
לאלכסנדר מוקדון?

יעבור ואל יהרג

אמר רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוצדק:

נמנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד כל
עבירות שבתורה, אם אומרין לאדם 'עבור
ואל תהרג': יעבור ואל יהרג.

חוץ מאשר העברות הללו: עבודת כוכבים
וגילוי עריות ושפיכות דמים.

חושבים יחד:

מדוע יש עברות שיש להיהרג ולא לעבור
עליהן? מדוע לא כל המצוות כך?

יע"י cein

ערקתא דמסאנא

ערקתא דמסאנא זו דוגמה למשהו קטן ונראה חסר משמעות אותו מצווים הנכרים על הגויים להפסיק לקיים. בשעת השמד, בזמן בו המטרה היא להעביר את היהודים מדתם, יש למסור נפש על כל שינוי מינורי.

לדעת רש"י הכוונה לשרוך הנעל, שאם דרך הנכרים לקשור כך ודרך ישראל בעניין אחר, כגון שיש צד יהדות בדבר ודרך ישראל להיות צנועים אפילו שנוי זה שאין כאן מצווה אלא מנהג בעלמא יקדש את השם.

לדעת ראשונים אחרים הכוונה היא על צבע השרוך, שדרך הגויים היה לשרוך עם שרוך בצבע שחור, ודרכם של היהודים היה בשרוך שצבעו לבן.

מסירות נפש, מתאי?

כל העבירות שבתורה, חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות ושפיכות דמים, אם אומרים לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג, **אם הוא בצנעה – יעבור ואל יהרג... ואם הוא בפרהסיא, דהיינו בפני עשרה מישראל – חייב ליהרג ולא יעבור, אם העובד כוכבים מכוין להעבירו על דת, אפילו על ערקתא דמסאנא. אבל אם אינו מכוין אלא להנאתו – יעבור ולא יהרג. ואם הוא שעת הגזירה על ישראל לבדם, אפילו אערקתא דמסאנא (פירוש רצועת המנעל) יהרג ואל יעבור. הגה: ודוקא אם רוצים להעבירו במצות לא תעשה, אבל אם גזרו גזרה שלא לקיים מצות עשה, אין צריך לקיימו ושיהרג (שולחן ערוך, יורה דעה)**

וחי בהם!

כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול
הזה, שנאמר: ונקדשתי בתוך בני ישראל
ומוזהרין שלא לחללו, שנאמר: ולא תחללו את
שם קדשי, כיצד?

כשיעמוד עובד כוכבים ויאנוס את ישראל לעבור
על אחת מכל מצות האמורות בתורה או יהרגו
יעבור ואל יהרג, שנאמר במצות: **אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם וחי בהם ולא שימות
בהם**, ואם מת ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו.

במה דברים אמורים?

בשאר מצות חוץ מעבודת כוכבים וגלוי עריות
ושפיכת דמים. אבל שלש עבירות אלו אם יאמר
לו עבור על אחת מהן או תהרג, יהרג ואל יעבור
(רמב"ם, הלכות יסודי התורה, א-ב)

מתני יבוא לידי ואקיימנו?

בְּשָׁעָה שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא לְהַרְיָגָה זְמַן קָרִיאת שְׁמַע הָיָה, וְהָיוּ סוֹרְקִים אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמִסְרָקוֹת שֶׁל בְּרָזֶל, וְהָיָה מְקַבֵּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם.

אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו: רַבִּינוּ, עַד כָּאן?! אָמַר לָהֶם: כָּל יָמֵי הַיִּיְתִי מִצָּטְעַר עַל פָּסוּק זֶה "בְּכָל נַפְשֶׁךָ" אֲפִילוֹ נוֹטֵל אֶת נִשְׁמָתְךָ. אָמַרְתִּי: מַתִּי יָבֵא לְיָדִי וְאֶקְיָמְנוּ, וְעַכְשָׁיו שָׁבָא לְיָדִי, לֹא אֶקְיָמְנוּ?

הָיָה מֵאֲרִיךְ בְּ"אֶחָד", עַד שִׁיִּצְתָּה נִשְׁמָתוֹ בְּ"אֶחָד". יִצְתָּה בֵּת קוֹל וְאָמְרָה: "אֲשֶׁרִיךְ רַבִּי עֲקִיבָא שִׁיִּצְאָה נִשְׁמָתְךָ בְּאֶחָד". אָמְרוּ מִלֵּאכִי הַשָּׂרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: זֹאת תּוֹרָה וְזוֹ שִׁכָּרָה? "מִמֵּתִים יָדָךְ ה' מִמֵּתִים וְגו'"! אָמַר לָהֶם: "חֲלֻקָּם בְּחַיִּים". יִצְתָּה בֵּת קוֹל וְאָמְרָה: "אֲשֶׁרִיךְ רַבִּי עֲקִיבָא שִׁאֲתָה מְזוּמָן לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא". (ברכות, סא, ב)

מדברים על זה

1 אלו היו הרגעים האחרונים של רבי עקיבא,
בתקופה קשה במיוחד. הוא שוכב ליד תלמידיו
ויש לו רק משפט אחרון לומר להם. מדוע הוא
בוחר את המשפט הזה?

2 אנו יודעים כי התורה אינה מקדשת את המוות
כי אם את החיים. מדוע רבי עקיבא אומר כי
'כל ימיו הצטער מתי יבוא לידו ויקיימנה?' הלא אין
בנו רצון למות באופן כזה!

"אם אדם לא מצא למען מה ימות, אדם כזה אינו ראוי לחיות".

(מרטין לותר קינג, נאום בדטרויט 23/6/63).

מבחן של משמעות

האם חיי באמת משרתים את אהבתי הגדולה לה? האם אני חי את אהבת ה' ברמה כזו שאוכל למסור את נפשי עבור אהבתו?

אין ענין לצפות למוות. אבל מסירות נפש מתוך דבקות אמת מהווה אישור לנשגבות החיים עד היום. דעו לכם, תלמידי. יהא זה מבחן של חיים עבורכם. בדקו את עצמכם, בחנו את כוחותיכם. בחנו את עוצמתה של אמונתכם. אם תוכלו לענות בחיוב על שאלה זו, אם יש דבר שאתם מסוגלים וחפצים להיהרג עבורו, אזי גיליתם את משמעות חייכם.

...כמדומה, שרבי עקיבא מעביר מסר נצחי. מסר שאמור לרומם את חייהם של תלמידיו ואם נאזין לדבריו כראוי הרי שגם חיינו יתרוממו.

רבי עקיבא אומר לתלמידיו. כאשר אתה רוצה לבדוק אם אתה חי חיים בעלי משמעות, תבדוק טוב בשביל מה אתה מוכן למות. אם יש לך אידיאל שחזק מרצון החיים, הרי שחיך הופכים למרוממים יותר, נעלים יותר, משרתים של רעיון גדול ונשגב. כך אומר רבי עקיבא, רגעים לפני מותו. כל ימי בדקתי את עצמי,

מחשבה לפני סיום

כותרת המפגש היום נשמעת לעיתים קלישאתית: במותם ציוו לנו את החיים.

האם לאחר הלמידה אתם חשים משהו עמוק יותר שעולה מתוך משפט זה?

אלו ערכים, תובנות או פעולות חיוביות תבקשו לעשות לאור ציוויים של המתים, במותם?

אם יש את נפשך...

לאור מסירות הנפש

את השיעור היום בחרנו לחתום בשירו הנוגה
ומעורר המחשבה של חיים נחמן ביאליק.

הוא תר אחר מקור ההשראה של רבבות מוסרי
נפש ומוצא אותו במקום שליווה את העם היהודי
לאורך דורות.

מוזמנים לדון ולשוחח על השיר ועל מחברו. מה
דעתכם על מסקנתו? כיצד אדם שעזב את בית
המדרש זה עידן עדיין מוצא בו מקור לתעצומות
נפש יהודיות?

אם יש את נפשך...

אם-יש את-נפשך לדעת את-המעין
 ממנו שאבו אחיך המומתים
 בימי הרעה עז כזה, תעצומות נפש,
 צאת שמחים לקראת מות, לפשט
 את-הצואר
 אל-כל-מאכלת מרוטה, אל-כל-קרדם
 נטוי,
 לעלות על-המוקד, לקפץ אל-
 המדורה,
 וב"אחד" למות מות קדושים –

אם-יש את-נפשך לדעת את-המעין
 ממנו שאבו אחיך המדכאים
 בין מצרי שאול ומצוקות שחת, בין
 עקרבים –
 תנחומות אל, בטחון, עצמה, ארך רוח

וכח ברזל לשאת יד כל-עמל, שכם
 הנטוי לסבל חיי סחי ומאס, לסבל
 בלי קא, בלי גבול, בלי אחרית –
 אם-תאבה לראות את-החיק אליו
 נשפכו
 כל-דמעות עמך, לבו, נפשו ומררתו –
 מקום כמים נתכו, פרצו שאגותיו,
 שאגות המרגיזות בטן שאול תחתיות,
 אנחות שמפחדן סמר גם-השטן,
 נהי מפוצץ צור, אך לא קשי לב האויב
 העז מצור, הקשה מן-השטן –

אם-יש את-נפשך לדעת את-המעז
 אל-ראשו מלטו אבותיך משאת נפשם,
 תורתם, קדשי קדשיהם – ויצילום;

אם-תאבה דעת את-המחבא בו
 נשמרה –
 ובעצם טהרה – רוח עמך הכבירה,
 שגם בשבעה חיי חרפה, רק וכלמה
 שיבתה לא-הובישה חמדת נעוריה –
 אם-תאבה דעת את-האם הרחמניה,
 האם הזקנה, האהבת, הנאמנה,
 שברחמים רבים אספה דמעות בנה
 האבד,
 ובחמלה גדולה כוננה כל-אשוריו,
 ומדי טובו נכלם, עיף ויגע
 אל-תחת צל קורתה תמח את-
 דמעתו,
 תכסהו בצל כנפיה, תישנהו על-ברכיה
 –

אם יש את נפשך...

הוי, אח נענה! אם לא-תדע לך כל-אלה - אל-**בית המדרש** סור, הישן והנושן, בלילי טבת הארכים, השוממים, בימי התמוז הבערים, הלהטים, כחם היום, בשחר או בנשף לילה, ואם-עוד הותיר אל לפליטה שריד מצער - אז אולי גם-כיום תראינה בו עיניך בשפעת צללי קירותיו, בערפול, באחת זויותיו או על-יד-תנורו שבלים בודדות, כצל ממה-שאבד, יהודים קדרים, פנים צמקים ומצררים, יהודים בני הגלות, משכי כבד עלה, המנשים את-עמלם בדף של-גמרא

בלה, משכחים רישם במדרש שיחות מני קדם ומשיחים את-דאגתם במזמורי תהלים - (אהה! מה-נקלה ועלובה זה המראה בעיני זר לא-יבין!) אז יגדך לבה, כי רגלך על-מפתן בית חיינו תדרך, ועינך תראה אוצר נשמתנו. ואם לא-לקח אל ממך כל-רוח קדשו ויותר עוד מתנחומותיו בלבבך, ושביב תוחלת אמת לימים טובים מאלה יגיה עוד לפעמים מפלטי מחשכיו -

אז דע לך ושמע, הה, אחי הנענה! כי רק זיק מצל הוא, רק ניצוץ פליטה קטן, אשר בנס התמלט מן-האש הגדולה האירו אבותיך על-מזבחים תמיד. ומי יודע אם לא-נחלי דמעותיהם העבירונו וביאנו עד-הלם ובתפלתם מאת אדני שאלונו; ובמותם צוו לנו את-החיים - החיים עד-העולם!

תרנ"ח.

מנפשה ככה

OLAMI

רוצים עוד?
סרקו והצטרפו
ל"אחים לנפש"

© כל הזכויות שמורות ל"אחים לנפש"